

“GLOBALASÍW SHÁRAYATÍNDÁ FILOLOGIYANÍŃ AKTUAL MÁSELELERI” atamasındaǵı Respublikalıq ilimiy-ámeliy konferenciya

QARAQALPAQ TILIN ZAMANAGÓY TEXNOLOGIYALAR ARQALÍ OQÍTÍWDÍŃ NÁTIYJELILIGI

Patullaeva G.S.

f.i.k., Ajiniyaz atındaǵı NMPI docenti

Tursimuratova Sh.

*Túrkiy tiller fakulteti qaraqalpaq tili
hám ádebiyatı tálím baǵdarınıń 4-
kurs studentı*

Házirgi zaman bilimlendiriwinde elektron qurallar, jańa xabar uzatıw texnologiyaları hám t.b. qurallar qollanılmaqta. Oqıwshılarga qanday da bir teoriyalıq material túsindirilmesin, oǵan baylanıslı keltirilgen mısallar, yaǵnıy jeke sózler menen gápler, tekstler, kórkem ádebiyattan alınǵan hár qanday úzindiler, naqıl-maqallar menen qosıqlar, jumbaqlar menen jańıltıwshılar ótiliwge tiyisli temanıń mazmunına tolıq juwap beriwı hám onıń belgili bir tutas mazmunǵa iye bolıwı shárt, sonıń menen birge mısallar ilim hám texnikanıń, óndiris penen awıl xojalıǵınıń jetiliskiliklerine tiykarlanıwı tek teoriyalıq bilim beriwge arnalmastan, miynetke súyiwshilik, dúnyaǵa kózqaras, watandı, tuwılǵan jerdi súyiw, adamgershilik, doslıq qásiyetlerdi bekkem ornatawı dárkar.

Qaraqalpaq tili kursınıń qálegen bólimi boyınsha úyreniwge tiyisli qanday teoriyalıq materialǵa baylanıslı alınǵan mısallar tallaw islew arqalı túsindiriliwi lazım hám úyretiletuǵın anıqlamalar menen qaǵıydalar sol tallanǵan mısallardıń juwmaǵınan keltirilip shıǵarılıwı kerek. Jáne de sabaqtıń nátiyjeliligine erisiwdiń birden-bir usılı ótilgen tema boyınsha oqıwshılarga beriletuǵın sorawlardıń júdá ıqsham hám anıq bolıwı, temanıń mazmunın tolıq hám hár tárepleme ashıp beriwge qaratılǵan bolıwı talap etiledi. Bul talaplardı iske asırıw ushin búgingi kúnde muǵallimniń aldına úlken wazıypalar júkleydi.

Qaraqalpaq tilin oqıtıwdıń mazmunın jetislistiriwdiń eń áhmiyetli bólegi – sabaqta jańa materialdı túsirindiriwdi durıs shólkemlestiriw menen birge, onı oqıwshılardıń sanalı túrde hár tárepleme ózlestiriwine erisiw. Sonıń ushin muǵallimniń jańa materialdı bayanlawı, mısallardı tallap túsindiriwi anıq, ıqsham bolıwı tiyis.

Haqıyqatında da, oqıwshıǵa beriletuǵın sorawlardıń hár túrli bolıp, ol tereń mazmundı óz ishine alatuǵın, oqıwshını oylandıratuǵın dárejede dúziliwi zárúr. Demek, sabaqtıń didaktikalıq principler negizinde ótkeriliwi, oqıwshılardıń anaw yaki mınaw tema boyınsha úyreniletuǵın bilimdi ámeliy jaqtan tereń hám hár tárepleme ózlestirip alıwınıń birden-bir deregi bolıp tabıladı.

“GLOBALASÍW SHÁRAYATÍNDÁ FILOLOGIYANÍŃ AKTUAL MÁSELELERI” atamasındaǵı Respublikalıq ilimiy-ámeliy konferenciya

Oqıwshılardıń ótilgen materialdı qalay ózlestirilgenligi, alǵan bilimin turaqlı túrde hár tárepleme tekserip barıw, onıń nátiyjelerin durıs bahalaw úlken áhmiyetke iye. Anıǵında oqıwshınıń bilimin durıs bahalaw, onıń jańa materialdı ótilgen tema menen baylanıstıra biliwine, jańa materialdı sanalı ózlestirip alıwına, onı ámeliy jaqtan qollana biliwine jáne turmıs penen baylanıstıra alıw uqıbına qarap bahalanıwı lazım. Oqıtıwdıń mazmunlı bolıwına erisiwde óz betinshe jumısların durıs shólkemlestiriwdiń roli ayırıqsha.

Qaraqalpaq tilin oqıtıwda nátiyjege erisiwde eń qolaylı usıllardıń biri – kórsetpeli qurallardıń hár túrli túrlerin qollanıw júdá áhmiyetli. Kórsetpeli qurallardı sabaqta paydalanıw arqalı oqıwshılardıń til qubılısları menen teoriyalıq bilimi tereńlesedi, bilimdi ańsat iyeleydi, awızsha hám jazba til baylıǵı rawajlanadı, oqıwshılardıń issheńligin arttıradı, sabaqtıń janlı bolıwın támiyinleydi, óz betinshe islewin qalıplestiredi.

Dúnya júzi boyınsha bilimlendiriw tájiriybelerin úyrengenimizde bilimlendiriw procesi modeli bilim alıwshılarda hár bir oqıwshınıń oqıw sheberligin (kónlikpeler) asırıw, xabarlardan (jańa maǵlıwmatlardan) óz betinshe paydalana alıw qáiletin rawajlandırıw, oqıw mashqalaların dóretiwshilik penen ǵárezsiz sheshiw, bilim alıwshılarda shólkemlestiriwshilik, isbilermenlik kónlikpelerin qalıplestiriwge qaratılǵan.

Bilimlendiriwdiń jaqsı nátiyje beriwi eń dáslep oqıtıwshı hám oqıwshılardıń óz ara múnásibetine, qollanılatuǵın bilim beriw texnologiyalarına baylanıslılıǵın hár bir pedagog jaqsı biledi. Sonıń ushın bilim beriw sistemasında oqıtıwshı hám oqıwshı birgelikte iskerlik kórsetiwge, óz ara túsiniwge, dóretiwshilik múnásibetlerge tiykarlanǵan pikir alısw hám dóretiwshilik penen jumıs islewge erisiwge umtılıwı kerek.

Oqıw procesinde qollanılatuǵın usıllar muǵallım hám oqıwshı birgelikte bolatuǵın tálim-tárbiya maqsetlerin, oqıw wazıypaların sheshiwge qaratılǵan iskerlikti támiyinlewshi qurallar sisteması dep esaplanıwı kerek.

Hár bir oqıwshıdan sabaq barısında maǵlıwmatlardı tez taba biliw, maǵlıwmatlardı tez iyeley alıw, maǵlıwmatlardı nátiyjeli túrde ámelde qollana alıw, maǵlıwmatlardı qádirley alıw talap etiledi. Bilim alıw waqtındaǵı oqıwshılardıń birgeliktegi iskerligi, oqıw materialların ózlestiriwi hár bir adam óz jeke úlesin qosatuǵının, bilim hám pikir almasıwın kórsetedi.

Shaqırıq-pikirlew-oylaw fazalarında bir neshe onlaǵan usıllar, sonıń ishinde interaktiv usıllar bar: 1. Shaqırıq: Mashqalalı sorawlar, oylanıń (jup-juptan bóliniń), Aql hújimi, klaster, Erkin xat t.b. 2. Mazmunǵa sáykes pikirlew: «Avtorǵa soraw», «Bilemen, bilmekshimen, bildim», «Eki tárepli kúndelik», «Jargı», «INSERT», «Pikir talası» t.b. 3.

“GLOBALLASÍW SHÁRAYATÍDA FILOLOGIYANÍŃ AKTUAL MÁSELELERI” atamasındaǵı Respublikalıq ilimiy-ámeliy konferenciya

Oylaw (refleksiya): «Sinkvey», «Jargı-2», «Úsh basqıshlı intervyu», «Maǵan sońǵı sóz berin» t.b. Demek, qaraqalpaq tilin oqıtıw payıtında zamanagóy texnologiyalardı qollanıw oqıwshılardıń pándi ózlestiriwinde úlken nátiyje beredi.

Ulıwma oqıwshıǵa qanday tema boyınsha teoriyalıq bilim berilmesin, ol ámeliy jumıslar negizinde izbe-iz bekkemlenip barılsa, ótilgen material óz ara tıǵız baylanıslı túsindirilse, kórsetpeleli qurallar orınlı paydalanılsa, mektep baǵdarlaması talap etken sabaq mazmunınıń nátiyjeligine sózsiz erisemiz, olardıń sap hújdanlı, kishipeyil, durıs sózli, adamgershilikli azamat bolıp jetilisip, watanımızdıń ar-namısın, abırayın joqarı kóteretuǵın, hár tárepleme rawajlangan jetik qánigeni tárbiyalap kámalǵa keltiriwge negiz tayarlaymız. Bul boyınsha sonı arnawlı túrde aytıp ótiw kerek, kútilgen nátiyjege erisiwde muǵallım sheberligi hám onıń zamanagóy texnologiyalardan xabardarlıǵı, sabaq payıtında temaǵa sáykes metodlardı qollana alıwı, jańalıqqa umtılwı, dóretiwshiligi úlken áhmiyetke iye.

Ádebiyatlar

1. Allaniyazova Sh., Tańirbergenov J. Qaraqalpaq tilin oqıtıwda innovaciyalıq texnologiyalar (oqıw qollanba). Nókis, «Bilim» baspası, B -36.
2. Xodiev B., Golish L., Xoshimova D.P. Óz betinshe oqıw xızmetin shólkemlestiriwdiń usıl hám quralları. Nókis, 2012.
3. Pirniyazova A. Qaraqalpaq tilin oqıtıw texnologiyaları hám joybarlastırıw. Nókis, 2022.